

ЧЕРВЯКОВ О. І.,

здобувач

(Міжнародний університет бізнесу і права)

УДК 347.31

**ЩОДО СПЕЦИФІКИ ПРИЙОМУ НА НАВЧАННЯ
ДО ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ТА ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті визначено порядок розробки та затвердження правил прийому на навчання, встановлено умови та підстави вступу до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *прийом до вищих військових навчальних закладів, умови вступу до вищих військових навчальних закладів, підстави вступу до вищих військових навчальних закладів, прийом до військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.*

В статье определен порядок разработки и утверждения правил приема на обучение, установлены условия и основания вступления в высшие военные учебные заведения и военные учебные подразделения высших учебных заведений.

Ключевые слова: *прием в высшие военные учебные заведения, условия поступления в высшие военные учебные заведения, основания поступления в высшие военные учебные заведения, прием в военные учебные подразделения высших учебных заведений.*

The article defines the procedure for developing and approving the rules for admission to study, establish the conditions and grounds for entry into higher military schools and military training units of higher educational institutions.

Key words: *admission to higher military educational institutions, the conditions for entry into the higher military educational institutions, the grounds admission to higher military schools, admission to military training units of higher educational institutions.*

Вступ. В умовах здійснення реформи системи вищої освіти України питання розробки, затвердження правил вступу до вищих військових навчальних закладів (далі – ВНЗ) та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (далі – ВВП ВНЗ) існування додаткових умов та специфіка підстав вступу до вказаних елементів системи освіти в Україні є вкрай актуальними. Тим більше, коли мова йде про розширення автономії ВНЗ у питаннях затвердження умов прийому на навчання.

Постановка завдання. Метою цієї статті є визначення особливостей прийому на навчання до ВНЗ та ВВП ВНЗ. Задля досягнення означеної мети доцільним вбачається визначення порядку розробки та затвердження правил прийому на навчання до ВНЗ та ВВП ВНЗ, встановлення умов та підстав вступу до вказаних елементів системи військової освіти України.

Умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році від 15 жовтня 2014 року № 1172 [1] є обов'язковими для вищих навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, крім вищих військових навчальних закладів (вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання) та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів. Порядок прийому до вищих військових навчальних закладів

(далі – ВВНЗ) (вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання) та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів визначається (далі – ВВП ВНЗ) правилами прийому до цих навчальних закладів (підрозділів), які розробляються згідно із законодавством України та відповідними нормативно-правовими актами органів виконавчої влади (інших органів державної влади), до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади (вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання) та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, затвердженими центральним органом виконавчої влади (іншим органом державної влади), якому вони підпорядковані, та погодженими з Міністерством освіти і науки України в установленому законодавством порядку. Відтак маємо особливий порядок вступу до навчальних закладів у сфері військової освіти.

Результати дослідження. Одразу зауважимо, що в 2015 році відмінено норму щодо обов'язкового погодження вищими навчальними закладами своїх правил прийому з Міністерством освіти та науки України. Правила прийому до вищого навчального закладу розробляються відповідно до законодавства України та затверджуються вченою (педагогічною) радою вищого навчального закладу з внесенням до Єдиної бази (п. 1 розділу IV «Правила прийому до вищого навчального закладу» Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 15 жовтня 2014 року № 1172 [1]). І хоча умови не розповсюджуються на вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, про таку зміну не можливо не зауважити, адже вона докорінним чином змінює процес розробки та затвердження правил прийому.

Згідно з п. 2 розділу V «Організація роботи приймальної (відбіркової) комісії ВВНЗ (ВВП ВНЗ)» Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 5 червня 2014 року № 360 [2] (далі – Інструкція № 360), приймальна комісія розробляє відповідно до умов прийому правила прийому на навчання до ВВНЗ, які затверджуються його керівником за погодженням із Міністерством освіти і науки України та Департаментом військової освіти та науки Міністерства оборони України. Як бачимо, у нормах указаної інструкції на ВВНЗ нововведення щодо розширення автономії не розповсюджується. Однак у п. 2 розділу I «Загальні положення» Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році, затверджених Наказом МОН України від 15 жовтня 2014 року № 1172 [1], чітко визначено, що правила прийому до вищого військового навчального закладу (підрозділу) затверджуються його керівником (ректором) та погоджуються центральним органом виконавчої влади (іншим органом державної влади), до сфери управління якого належить вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання) та військовий навчальний підрозділ вищого навчального закладу.

Таким чином, маємо колізію норм законодавства України. З одного боку, існує правило погодження правил прийому навчання з МОН України, а з іншого – така вимога відсутня. Вважаємо, що таку колізію слід виправити шляхом змін Інструкції № 360, де зазначити про необхідність погодження правил прийому до вищого військового навчального закладу (підрозділу) тільки із центральним органом виконавчої влади (іншим органом державної влади), до сфери управління якого належить вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання) та військовий навчальний підрозділ вищого навчального закладу.

Згідно з п. 1 розділу III «Організація забезпечення функціонування військових навчальних підрозділів» Положення про військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України від 15 серпня 2013 року № 1190/560 [3], з метою забезпечення функціонування військових навчальних підрозділів Міноборони та інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані військові навчальні підрозділи, погоджують правила прийому на навчання до ВНЗ, що здійснюють підготовку військових фахівців. Таким чином, Правила

прийому до ВНП ВНЗ затверджуються керівником вищого військового навчального закладу (або ж ректором військового навчального закладу, до складу якого входить військовий навчальний підрозділ вищого навчального закладу) та погоджуються директором Департаменту військової освіти та науки Міністерства оборони України.

На наш погляд, саме така схема погодження є цілком логічною під час затвердження правил прийому до ВНП ВНЗ. Правила прийому до ВНП ВНЗ розробляються керівниками відповідних підрозділів, погоджуються Міноборони та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані військові навчальні підрозділи. Затверджуються такі правила вченою (педагогічною) радою ВНЗ, де функціонує ВНП, з внесенням до єдиної бази. Така форма співпраці ВНЗ, що мають ВНП, та профільних державних органів забезпечить не тільки дотримання принципів формування й реалізації державної політики у сфері вищої освіти, визначених нормами Закону України «Про вищу освіту», насамперед щодо автономії ВНЗ, але й сприяє якісному добору кандидатів на військову службу за певною спеціальністю. Адже розробка правил прийому за вказаною схемою якнайточніше враховує специфіку майбутньої діяльності та задач, які поставлені перед певними військовими формуваннями, створеними відповідно до норм законодавства України.

Специфічними умовами вступу до ВНЗ та ВНП ВНЗ є формування державного замовлення, розробка плану відбору кандидатів, встановлення відповідності вимогам вступу на службу, отримання статусу кандидата на навчання.

Зауважимо, що перед вступною компанією завжди визначається потреба у військових фахівцях та формується замовлення на їх підготовку, що розподіляється між ВВНЗ та ВНП ВНЗ. На підставі узагальнених даних щодо потреб військових фахівців із вищою освітою для Збройних Сил України, з урахуванням потреб військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, та органів виконавчої влади Департамент військової освіти та науки Міністерства оборони України здійснює розподіл замовлення на підготовку військових фахівців між ВВНЗ та ВНП ВНЗ і до 1 листопада року, що передує року вступу на навчання, розробляє проекти наказів Міністерства оборони України і Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України про організацію прийому слухачів, курсантів (студентів) на навчання до ВВНЗ та ВНП ВНЗ для підготовки військових фахівців із вищою освітою відповідно (п. 1.1. підрозділу 1 «Організація відбору вступників до ВВНЗ та ВНП ВНЗ» розділу III «Порядок відбору вступників до ВВНЗ та ВНП ВНЗ» Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 5 червня 2014 року № 360 (далі – Інструкція № 360) [2]).

Вступ до ВВНЗ та ВНП ВНЗ відбувається за планом відбору кандидатів на навчання за однією з трьох можливих схем: «студент-курсант», «курсант» та «слухач». Громадяни, які під час навчання в навчальних закладах мають військові звання офіцерського складу, є слухачами, інші – курсантами або студентами (п. 162 Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008 [4]). У рамках цієї статті ми не будемо акцентувати увагу на особливостях порядку й підстав вступу до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів за схемою «слухач», що цілком може становити тему окремої статті. Зупинимося на встановленні особливостей порядку й підстав вступу до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів за схемою «студент-курсант» та «курсант» цивільної молоді та ліцеїстів.

Щодо студентів, які лише на останньому курсі набувають статусу курсантів, то порядок і підстави їх вступу до ВВНЗ та ВНП ВНЗ відрізняються від правил прийому на інші, окрім військових, освітні програми конкретного навчального підрозділу чи до іншого, окрім військового, закладу. Перелік, кількість та вага окремих із сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання для вступу відмінні для вступних компаній, не залежно від обраного

місця навчання. Натомість наявність вимоги проходження медичної комісії, що передбачена серед умов вступу до ВВНЗ та ВВП ВНЗ, не є правилом.

Набуття статусу курсант передбачає низку особливостей, порівняно як з особами, які обрали схему навчання «студент-курсант» у ВВНЗ та ВВП ВНЗ, так і порівняно зі студентами всіх інших вищих навчальних закладів та підрозділів вищих навчальних закладів, окрім військових. У зв'язку з набуттям особою статусу військовослужбовця під час вступу до ВВНЗ та ВВП ВНЗ за схемою «курсант», умовами вступу охоплено не тільки вимоги до рівня освіти кандидатів на навчання, які перевіряються й під час вступу до невійськових навчальних закладів чи підрозділів ВНЗ, але й встановлено вимоги до стану здоров'я, насамперед до рівня фізичної підготовки та психологічного стану здоров'я, вікові вимоги, вимоги проведення спеціальних перевірок за згодою особи, яка вступає до ВВНЗ чи ВВП ВНЗ.

Коли мова йде про спеціальні елементи механізму держави, наприклад правоохоронні органи спеціального призначення або ж відбір, спеціальними законами можуть бути встановлені й інші вимоги для укладання контракту про навчання. Так, це можуть бути інші вікові обмеження порівняно з описаними вище, вимоги щодо громадянства, проживання на території України тощо. Встановлення будь-яких з описаних вище вимог не тільки не суперечить принципу рівності в правах, а й виступає однією з основних засад ефективного функціонування військової служби в рамках закону. Це зумовлено 3-ма причинами: а) попередження зловживань; б) забезпечення незалежності; в) підвищення ефективності діяльності військовослужбовців. Установлення певних обмежень і заборон підкреслює підвищений рівень відповідальності військовослужбовців під час здійснення ними службових повноважень, дозволяє їм виконувати цю діяльність, уникаючи стороннього впливу на прийняття рішень і присвячуючи весь час основній роботі [5, с. 13].

Відповідність осіб, які мають намір вступу до ВНЗ та ВВП ВНЗ, нормативно-визначених вимогам перевіряється в рамках попередньої професійної діагностики абітурієнтів. Згідно з п. 2.21 Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої Наказом Міністра оборони України від 10 квітня 2009 року № 170 [6], вона включає соціально-психологічне вивчення, психологічне обстеження, медичний огляд, оформлення документів.

Відповідно до п. 1.7. підрозділу 1 «Організація відбору вступників до ВВНЗ та ВВП ВНЗ» розділу III «Порядок відбору вступників до ВВНЗ та ВВП ВНЗ» Інструкції № 360 [2] на підставі результатів попередньої професійної діагностики комісії приймають рішення про зарахування особи, яка подала заяву (рапорт), кандидатом для вступу до обраного нею ВВНЗ (ВВП ВНЗ) або відмовляють у зарахуванні з поясненням причин.

Акцентуємо увагу, що дотримання умов вступу на службу не тягне виникнення військових відносин, а лише уможливорює розгляд можливості вступу до ВВНЗ чи ВВП ВНЗ. Цим підстави вступу відрізняються від умов вступу: дотримання умов вступу на військову службу не є гарантією набуття статусу курсанта. Як зазначає О.О. Шевцов, умови прийняття на службу – це закріплені в нормативно-правових актах об'єктивні вимоги до осіб, які мають бажання служити в певній системі органів держави. Відсутність або невідповідність умов вступу на службу є підставою невизнання особи кандидатом і відмовою в прийнятті на службу. Відповідність необхідних рис і властивостей такої особи нормативно окресленим вимогам є передумовою виникнення статусу кандидата на службу, однак не тягне виникнення правових відносин [5, с. 11].

Щодо підстав прийому, то в цьому разі мова йде про контракт курсанта, який буде укладено з кандидатом на вступ до ВВНЗ та ВВП ВНЗ за дотримання всіх вимог, що встановлюються в нормативно-правових актах для вступу на військову службу, та вимог для вступу в конкретні навчальні заклади. Згідно з п. 5 розділу I «Загальні положення» Інструкції № 360 На військову службу (навчання) курсантів до ВВНЗ та ВВП ВНЗ приймаються особи, які відповідають вимогам Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153 (із змінами).

Висновки. Враховуючи викладене, доходимо висновку, що на сьогодні специфіка прийому на навчання до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів охоплює особливості умов (формування державного замовлення, розробка плану відбору кандидатів, встановлення відповідності вимогам вступу на службу, отримання статусу кандидата на навчання) та підстав вступу; особливий порядок погодження умов вступу щодо ВВНЗ та ВНП ВНЗ. При цьому, коли мова йде про розробку та затвердження правил вступу до ВВНЗ, то не у всіх нормах чинного законодавства України дотримано принцип автономії навчальних закладів, що є вихідним під час здійснення реформи у сфері вищої освіти України. Колізію норм слід вирішити на користь розширення автономії ВВНЗ у питання погодження правил прийому виключно із центральним органом виконавчої влади (іншим органом державної влади), до сфери управління якого належить вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання).

Список використаних джерел:

1. Умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році, затверджені Наказом МОН України від 15 жовтня 2014 року № 1172 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1390-14>.
2. Інструкція про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 5 червня 2014 року № 360 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0704-14>.
3. Положення про військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України від 15 серпня 2013 року № 1190/560 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1541-13>.
4. Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затверджене Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008/page>.
5. Шевцов О.О. Правове регулювання трудової діяльності працівників прокуратури України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / О.О. Шевцов ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 18 с.
6. Інструкція про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затверджена Наказом Міністра оборони України від 10 квітня 2009 року № 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09>.

